

---

**GYÖRFFY ALEXANDRA**

---

## **A HUMOR MOTIVÁLÓ SZEREPE AZ OKTATÁSBAN**

### **1. Bevezetés**

A humor a mindennapjaink szerves része, nevetni mindenki szeret. A humor képes komolyabb helyzeteket, kritikusabb szituációkat orvosolni, kulcsszerepe van az ismerkedésben, a jó kapcsolat kialakításában, sőt az oktatásban is. Mivel napjainkban a pedagógusoknak nagyon nehéz diákjaik érdeklődését felkelteni a tanulás, illetve a tanórai témák iránt, dolgozatomban azt mutatom be, hogy a tanárok hogyan alkalmazhatják a humort motiváló eszközként az órán, hogyan tehető változatosabbá, színesebbé segítségével az a bizonyos 45 perc. Tanulmányomban a humorban rejlő motivációs lehetőségeket tárgyalom, elsősorban a magyar nyelv és irodalom oktatására koncentrálna. Elemzésem során építke Séra László (2008) és Schirm Anita (2013) azon kutatásaira, amelyeknek központi kérdése az, hogy a humornak milyen pozitív hatása van a tanítás-tanulás folyamatára, milyen humoros feladatokat alkalmazhat a tanár az órákon, amelyekkel hozzájárul a megértési és felidézési folyamat sikerességéhez. Először röviden bemutatom a humor lehetséges szerepeit az oktatásban (2.), majd kitérek a nyelvészeti humorértelmezés hasznosíthatóságára (3.). Ezt követően a motiváció fogalmával, tényezőivel, illetve azzal foglalkozom, hogy a motiválás hogyan jelenik meg a tanórákon (4.), és bemutatom egy gyakorló pedagógusok körében a humor szerepeiről végzett kutatásom főbb eredményeit (5.), végül a humor tanórai alkalmazására hozok példákat (6.).

### **2. A humor szerepe az oktatásban**

A tanulók szívesen fogadják, sőt a jó tanár jellemzői közé sorolják azt, ha a pedagógus humoros, jókedvű. Érdeklődésük is jobban felkelthető akár egy-egy humoros illusztrációval is.

Bár a tanításról alkotott hagyományos elképzelésekben nem szenteltek figyelmet a humor szerepének, ma már egyre többen érvelnek amellelt, hogy a humor alkalmazása befogadhatóbbá teszi a tananyagot (Pap 2006, Schirm 2013, Séra 2008). Szerepét elsősorban a motivációban hangsúlyozzák, de kiváló konfliktuskezelési eszköz is, bár tudjuk, lehet a konfliktus forrása is. A humor egyik formájaként gyakran alkalmazott eszköz az irónia, amivel kapcsolatban Dálnokiné úgy véli, inkább a tanár bizonytalanságát mutatja (Dálnokiné 2001).

Számos pozitívuma mellet a tanórán alkalmazott humornak lehetnek negatív következményei, különösen akkor, ha nem megfelelően alkalmazza azt a

pedagógus. A tanóra ugyanis szigorúan szervezett, egyenlőtlen kommunikációs helyzet, melyben a tanár kitüntetett pozícióban van, hiszen ő a kommunikációs helyzet tervezője (honnan hová jut el az órán), illetve tudásbeli fölényrel is rendelkezik (H. Tomesz 2018: 85). A humor ezzel szemben közvetlenebb kapcsolatot feltételez, ezért presztízsvesztéssel járhat. Az irónia alkalmas lehet az egyenlőtlen kapcsolat hangsúlyozására is, ugyanis a tanulók irányába alkalmazott irónia nem mindig pozitív, könnyen bántóvá válhat, hiszen az irónia alkalmazása révén a tanár a közte és a diák közti hierarchiát is kiemelheti.

### 3. A nyelvészeti humorkutatás

A humor nyelvészeti kutatásának két problematikus eleme a verbális humor mibenléte és osztályozása. A humor a megszokottól eltérő, ellentétben alapuló jelenség, a humoros hatás a sémák megsértésének következménye. Ezt az értelmezést támasztja alá Fülöp Lajos véleménye is: „A nyelvi humor a felhasznált hangtani, helyesírási, nyelvtani és szókészletteni eszközökben, stilisztikai és verstani formákban, szerkesztési lehetőségekben és a nyelvi alapú viccekben megnyilvánuló neveltségesség” (Fülöp 2013: 60). A verbális humort többnyire a nyelvi szintek szerint kategorizálják, aminek problematikusságát Palágyi abban látja, hogy ha formailag nem találnak semmilyen megszokottól eltérőt, akkor más osztályozási kategóriákat vesznek figyelembe, ezzel elválasztják egymástól a szemantikát és a grammatikát, így félrevezető értelmezések születhetnek. A humoros helyzet ezeknek a kategóriáknak az összjátékából következik, tehát egy sokkal tágabb osztályozási rendszert követel meg, hogy a humort mérni lehessen (Palágyi 2016).

Az első fontosabb nyelvészeti humorelmélet a Victor Raskin nevéhez köthető szemantikusszkript-elmélet. Ezt Salvatore Attardo fejlesztette tovább, és mutatta be 1994-ben, mely arra keresi a választ, hogy „mi a humoros jelenség lényege; mik a szükséges és elégséges feltételei annak, hogy valamit »humorosnak«, azaz nevetést kiváltónak fogjunk fel” (Riszovannij 2008: 213). Az elmélet két részből áll, egyrészt egy hipotézisből, mely szerint egy szöveg akkor lesz vicces, ha két feltétel teljesül (vö. Risovannij 2008):

1. az adott szövegszegmens két különböző szkripttel kompatibilis, ezek átfedik egymást,
2. a két szkript ellentétes egymással, így oppozíció jön létre.

Az elmélet másik része a grice-i maximákat módosítja:

1. Annyi információt adj, amennyi a vicc számára szükséges!
2. Csak azt mondd, ami kompatibilis a vicc világával!
3. Csak azt mondd, ami releváns a vicc számára!
4. Meséld hatékonyan a viccet!

Az elmélet problematikus részét képezi, hogy nehezen illeszthető be egy kategóriába. Ugyan a humorelmélet nevet viseli, de nem lehet eldönteni, hogy a viccet, humort vagy a komikumot tárgyalja a hipotézis. Az elmélet két úton haladt tovább a kritika hatására, az egyik irányban a vicceken kívül más humoros szövegtípusokat is a vizsgálatuk alá vontak a kutatók, a másik úton pedig az elmélet bizonyos részeit változtatták meg (Riszovannij 2008: 213–219).

A nyelvészeti szempontú humorkutatás egy másik irányzata a szociolingvisztika felől közelít. Míg Raskin humorelmélete a viccekre korlátozódott, addig a szociolingvisztikai irányzatba beletartozik a humoros szituációk elemzése is. A kutatás tárgya a Helga Kothoff nevéhez köthető elméletben a viccelődés, a másik „ugratása”. Arra keresi a választ, hogy „miként határozzák meg a humoros kommunikáció céljai annak működését” (Riszovannij 2008: 217).

Egy harmadik nyelvészeti megközelítésű humorkutatás Arisztotelész megállapításából indul ki, mely szerint valami hiba (ami fájdalmat okoz) eredménye a nevetés. Ezen a vonalon elindulva Thomas Veatch egy hármas skálát alkotott a humoros folyamat elemeiből. A folyamat két elemének, a normaszegés észlelésének és a normalitásnak egyensúlyban kell lennie, különben a hatás nem következik be, vagyis nem vált ki nevetést. Hiszen ha a szabálysértés észrevétlen marad, elmarad a nevetés, ugyanis nem veszik észre a normaszegést, így a hatás is elmarad, a másik esetben pedig, ha túlzott normaszegés felé billen a mérleg, a folyamat következménye nem nevetést vált ki, hanem felháborodást, sértődöttséget (Riszovannij 2008: 213–219).

Összegezve a nyelvészeti kutatásokat tehát elmondható, hogy a humor elkülöníthető a komikumtól. Komikumnak tekintik azt, ami nevetést vált ki, így egyfelől a komikus szövegek vizsgálatával foglalkoznak, míg a másik irányvonalon a nevetéskultúrára vonatkozó kérdések vizsgálata folyik.

A kérdés, hogy ezek a kutatások mennyire hozhatók összhangba egymással, vagy mennyire zárja ki egyik a másik eredményeit. A humor sokarcú jelenség, ha átfogó képet szeretnénk kapni, a kutatásnak interdiszciplinárisnak kell lennie.

A humor nyelvészeti megközelítésének eredményei akkor hasznosulhatnak a tanórai alkalmazásban, ha a pedagógusképzésben és a pedagógiai gyakorlatban is tudatosítjuk az ellentmondásra való építés, az ellentétes forgatókönyvek működésének szerepét.

#### **4. A motiváció fogalma**

A tanórai motivációnak számos szinonimája létezik, mint például a ráhangolás, célkitűzés, figyelemfelkeltés. A különböző elektronikus eszközök megjelenése és elterjedése, a diákok megváltozott életstílusa nehezíti a diákok motiválását (H. Tomesz 2015: 54). A motiváció fogalmáról azért tartom lényegesnek szólni a tanulmányomban, mert véleményem szerint az oktatási folyamat ezen összetevőjében lehet a leglényegesebb szerepe a humornak.

A motiváció cselekvésre készítő belső mozgató erő, amely elindítja a diákokat a tanulás útján (Kósáné 1998: 103). Megkülönböztetünk belső, illetve külső tanulási motivációt. A belső vagy más néven intrinzik motiváció, olyan késztetés, mely során a tanulás maga örömmel számít, a tudás iránti vágyra, érdeklődésre alapul. A belső motiváció közé tartoznak a tanulók személyiségjegyei, a tantárgyhoz való hozzáállásuk. A pedagógusok legfőbb célja, hogy ezt a fajta motivációt elérjék a növendékeiknél. A motiváció másik típusa a külső, azaz extrinzik motiváció, mely során a tanulás csupán egy eszköz a cél elérésében. Ide tartozik például a diákok külső motivációját vizsgálva a jó jegy megszerzése érdekében való tanulás, az osztályban kialakult hierarchiában való hely elfoglalása, a szülőktől és tanároktól kiérdemelt dicséret, elismerés (szociális motiváció). A tanulás tehát nem önmagáért a tudás megszerzéséért történik, így eszközjellegű motivációnak is szokták nevezni. A pozitív cél elérése mellett, a negatív következmények elkerülése is célja lehet a külső motivációnak, mint például a pedagógustól kapott rossz érdemjegy, vagy a szülői büntetés elkerülése.

#### 4.1. A motiválás megjelenése a tanórákon

A pedagógusok tudatosan igyekeznek felkelteni a diákjaik érdeklődését, a tantárgyuk, illetve az adott tananyag iránt. A hagyományos óratervezet RJR modell alapján strukturálódik, mely 3 egységre osztja a tanítási órát. Az órát a pedagógus a ráhangolással indítja, melyben felmerülhetnek kérdések az adott órai anyaggal kapcsolatban, az előzetes tudás mozgósítása zajlik, ezután a fő részben a jelentésteremtés során az anyag befogadása, a régi és új horizontok összeolvadása történik, majd a reflektálás fázisával zárja a tanár a tanítási folyamatot, ahol a reagálás az új ismeretekre és hiányosságok pótlásával zárul a tanulás. Az RJR-modell felépítésében is szerepet kap a motiváció. A modellt követve az óra első harmadában a ráhangolás történik, melyet tekinthetünk a motiválás szinonimájának is. „A motivációs stratégiák egyrészt érkehetnek a tanár irányából, azzal a céllal, hogy tanuló motivációját elősegítse, másrészt a diákok felől is megközelíthető, hiszen ők maguk is alkalmazhatják ezeket a stratégiákat, hogy saját motivációjukat koordinálhatják” (Guilloteaux–Dörnyei 2008: 55–77). Milyen lehetőségei vannak a pedagógusoknak a tanórán, hogy motiválják diákjaikat? Az első terület a tananyag tartalmából eredő motiválási lehetőségek. Serkentheti a motivációt a változatos munkaformák alkalmazása is: a frontális mellett a csoportmunkák, projektmunkák, páros munkák. A szemléltetés is fokozhatja a motivációt: a netgeneráció érdeklődését könnyebb felkelteni valamilyen okoseszköz segítségével.

Ösztönözheti továbbá a tanulókat, ha szituációs játékokkal élményszerűvé tesszük az elméleti tananyagot, így tapasztalat által is megismerhetik az órai anyagot. A gyereket inspirálhatja az egymás közötti versenyhelyzet, legyen ez egyéni munkában vagy csoportmunkában előforduló megmérettetés. A moti-

válás akkor a legsikeresebb, ha a tanár ismeri a tanulókat, hiszen akkor akár osztályra, akár személyre szabottan tud motiválni. Fontos tehát, hogy a pedagógus beszélgesen a gyerekekkel, akarja megismerni őket, így egy személyesebb kapcsolat alakul ki a tanár és a tanuló közt, mely szintén segíti a tanulói motivációt (Ceglédi 2011, Knausz 2003).

A motiváció azonban az óra további részében is egyre fontosabb szerephez jut, hiszen a tartós figyelem ideje a fiatalabb generációk esetében jelentősen csökkent. A humor az óra további részében is alkalmazható tehát, hiszen a váratlan, megszokottól eltérő mindig figyelemfelkeltő.

## **5. Gyakorló pedagógusok a humor tanórai alkalmazásáról – egy kérdőíves kutatás tanulságai**

A humor, a pedagógus nézőpontját tekintve kétféle módon is megjelenhet a tanítási órán. Lehet egyrészt előre tervezett stratégia, illetve spontán, az adott helyzethez kapcsolható (a spontán humor a tanár személyiségéből fakad, nem tanulható). Mivel a spontán humor szorosan a tanár személyiségéhez kötődik, így vizsgálni is nagyon nehéz. A tanóra a pedagógus által tudatosan tervezett kommunikációs szituáció, így tehát beszélhetünk tudatosan tervezett humorról is a tanítási órákon. A humornak több funkciója is lehet az órán, ilyen például a hierarchia megtörése, oldott légkör teremtése, figyelem és kíváncsiság felkeltése, a bizalom növelése, illetve a szimpátia elnyerése. A diákok motiválásához pedig a humor funkciói közül a figyelemfelkeltés és a kíváncsiság aktivizálása szorosan köthető.

Kiinduló hipotézisem szerint az oktatók felismerik a humor szerepét az oktatásban, de eltérően viszonyulnak hozzá, és eltérő stratégiáik vannak az alkalmazásában, ezért egy kérdőíves kutatást végeztem arra vonatkozóan, hogy miképpen látják a gyakorló pedagógusok a humor lehetséges szerepeit.

### **5.1. A kutatás tárgya**

A kutatás során arra kerestem a választ, hogy a XXI. században a tanárok milyen kihívásokkal szembesülnek, amelyek megnehezítik a tanítási folyamatot, illetve milyen megoldásokat vélnek helyesnek ezeknek a problémáknak a leküzdésére. A felmérés középpontjában a humor állt, vagyis, hogy elképzelhetőnek tartják-e a tanárok, hogy a kérdőívben felsorolt kihívásokra megoldásként szolgál a humor órai alkalmazása. Ezt követően a humor RJR-modellen belül elfoglalt szerepét, illetőleg azt kutattam, hogy mitől függ a humor tanórai használata. A kérdőíves feltárás végén a tanítási órán alkalmazott humor előnyeiről, illetve veszélyeiről kérdeztem meg a pedagógusokat.

A kutatómunkám során az Egerben található állami és egyházi középiskolákban végeztem kérdőíves kutatást, melyben arra kerestem a választ, hogy a gya-

korló pedagógusok a tanítás újabb kihívásaira megoldásnak látják-e a humort. Összesen 9 iskola, gimnáziumok és szakközépiskolák 251 tanárával töltöttem ki feleletválasztós kérdőívemet, mely így a kisebb reprezentativitás ellenére is számos fontos adalékkal szolgálhat a pedagógiai gyakorlatról.

## 5.2. A kutatás eredményei

A 251 kitöltőből 83 férfi és 168 nő tanár volt. Ebből kimutatható, hogy a tanári pályán a nemek mérlege a nők felé billen, a kitöltő férfiak nagy része testnevelés szakos az iskolájában. A kérdőív mellett beszélgetni is volt lehetőségem több tanárral a humor tanórai hasznosíthatóságáról. A beszélgetések arról tanúskodtak, hogy a férfiak az órai konfliktuskezelés során is alkalmazzák a humort, míg a nők elsősorban a jó kapcsolat megteremtésében és megtartásában támaszkodnak a humorra. A megkérdezettek átlagéletkora 45 évre tehető, tehát a tanárok már nem a pályájuk kezdetén vannak, sok tapasztalattal rendelkeznek, számos szituációt megélték a tanórákon, illetve tanulmányaik alatt még a hagyományos óravezetés módszertanát sajátították el.

Különösen érdekes az, hogy miként vélekednek a liberálisabb oktatásról, s a tanítási órát segítő humorról. Az első kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy milyen kihívásokkal kell szembenézniük a pedagógusoknak. Az adatközlők szerint a legnagyobb kihívást az állandó figyelem fenntartása jelenti, e mögött csupán 5 szavazattal maradt le, és került a második helyre az, hogy a tanulóknak sokkal nehezebb az érdeklődését felkelteni, mint korábban. Ezt követte az olvasási kedv csökkenése, erre kivétel nélkül minden magyar szakos tanár kihívásként tekintett, majd a fegyelmelési problémák, a digitális kultúra megjelenése és a megváltozott tanári szerepek követik egymást szorosan a sorban.

Minden tanárnak megvan a maga elképzelése arról, hogyan lehet ezeket a kihívásokat megoldani. A kitöltők közül 165 tanár gondolja úgy, hogy a legjobb eszköz erre, ha változatos munkaformákat alkalmaznak az óráikon. A válaszadók véleménye szerint a második legjobb megoldás arra, hogy orvosolják a felmerülő problémákat, hogy új pedagógiai módszereket alkalmaznak, tehát az oktatók nyitottak az újtásra annak érdekében, hogy a megjelenő nehézségeket kiküszöböljék. Meglepő, hogy a generációs eszközökhöz való alkalmazkodás csupán a harmadik helyet kapta a rangsorban, hiszen a mai fiatalok többsége állandóan valamilyen elektronikus eszközt használ. A tanári attitűd átformálása csupán a válaszok 16%-át kapta, véleményem szerint azért is, mert a facilitátori és mentori szerepek felvétele nem minden órán alkalmazható.

A 251 kitöltőből 238 tanár, azaz a megkérdezettek meghatározó többsége mondta azt, hogy a humor alkalmas ezeknek a problémáknak a leküzdésére. A kutatásomnak azt a hipotézisét, mely szerint a humornak a motiválásban, a figyelemfelkeltésben lehet a legmeghatározóbb szerepe, alátámasztja az az eredmény, hogy az adatközlők 58%-a szerint a tanítási folyamat motiválás részében hasznosítható legfőképpen a humor. A tanárok tehát a humort legin-

kább az óra elején tudják elképzelni, aminek segítségével a témára irányítják a diákjaik figyelmét, és ezzel motiválják őket az aktív órai részvételre.

A motiválás mellett az óra lezárásakor, a munka elvégzése utáni reflektáló folyamat a második legtöbb voksot kapta, míg a tanóra fő részében, azaz a jelentésteremtésben kevesen tudják elképzelni a humor alkalmazását. Véleményem szerint azonban ebben a szakaszban a figyelem megtartásában és a jelentésteremtésben is vannak olyan mozzanatok, amelyekhez a humor használata aktívan hozzájárulhat.

A jelentéstulajdonítás folyamatában nehezebb előre, tudatosan tervezett humort beépíteni, sokkal egyszerűbb az óra közben spontán humoros megnyilvánulások által lelkesíteni a tanulókat. Ez azonban nagyrészt a pedagógus személyiségén múlik, hiszen maga a humorizálás, humoros feladat alkotása a tanár jellemének része, ezt bizonyítja, hogy a kérdőívet kitöltő pedagógusok közül 221-en karikázták be azt a választ, hogy a pedagógus személyisége befolyásolja leginkább a humor használatát az órán. Ezt követte az a nézet, hogy a humor órai használata a diákoktól vagy az osztálytól függ, hiszen minden osztállyal és diákkal más a kapcsolata egy tanárnak, az oktató pedig érzi azt az osztályon vagy a diák egyéniségén, hogy előnnyel jár-e ha humorizál. A humor tantárgyfüggő jellegének hipotézisét nem igazolták a kapott adatok, ugyanis mindössze 18-an jelölték be ezt a választ, tehát az adatközlők szerint hasonló módon kaphat szerepet a humor egy reál és egy humán tantárgy tanítása során is.

A kérdőív utolsó két kérdésében a humor előnyeit, illetve veszélyeit kutattam. A pozitív hatásokat tekintve a legtöbb adatközlő az oldott légkör megteremtését jelölte meg. A humor alkalmas arra, hogy előkészítse a tanuláshoz kedvező hangulati feltételeket, hiszen egy feszült atmoszférájú osztályban sokkal nehezebb tanítani, a diákok is feszélyezve érezhetik magukat, akkor pedig nem kapcsolódnak be az óra menetébe, passzívak maradnak. Az adatközlők szerint a humor második legnagyobb előnye a stressz és vizsgaszorongás csökkentésében mutatkozik meg, ugyanis a tanárok úgy vélik, hogy segítő hatással van a stresszes szituációban az, ha humorizálnak. Csupán pár szavazattal maradt le a tanulás élvezetesebbé tétele, a tanár-diák kapcsolat javítása és a figyelem felkeltése.

A legnagyobb hátrányát abban látják a tanárok a humor tanórai alkalmazásának, hogy fegyelmetlenséghez vezet, vagyis kiszalad az irányítás a kezükből, és nem lehet a tanulók figyelmét visszairányítani a tananyagra, hanem a poénkodás fogja uralni az egész órát. A második legveszélyesebbnek tartják az oktatók azt, hogy a humor által félreértések alakulnak ki az osztályban vagy a tanár-diák között. Ez előfordulhat, ám ha humorizál a pedagógus a diákok humorértését is fejleszti, azt pedig a tanárnak kell éreznie, hogy mi az a humor, ami használható az osztályban vagy diákkal szemben. Több olyan megjegyzés is érkezett a kitöltőktől, mely szerint a humor megfelelő mértékű használatának nincs semmilyen veszélye, vagyis ha a tanár az optimális mennyiségben és minőségben veszi igénybe, akkor nem lesznek negatív következményei.



Összességében elmondható, hogy a kutatás eredményei azt mutatják, a pedagógusok szerint a humor alkalmazható a tanítási folyamat során, különösen a figyelem felkeltésében és a motiválásban hasznosítható, mellyel megteremtí az oldott légkört az osztályteremben, színesíti a tanulást, és fontos szerepe van a jó tanár-diák viszony kialakításában és fenntartásában. Mint ahogy mindennek, így a humor használatának is előfordulhatnak veszélyei, mint például a figyelem lazulása és a félreértések kialakulása, ám a megfelelően alkalmazott humor nem rejt veszélyeket a tanításra és tanulásra.

## 6. Humor a magyarórákon

Munkám utolsó részében Séra László szempontrendszerét követve (2008: 265–6) vizsgálom meg a humor magyarórán való alkalmazásának lehetőségeit. A humor osztálytermi szerepeinek általa kialakított rendszerezéséhez igazodva mutatok fel néhány, a magyarórákon felhasználható ötletet.

### a, A figyelem felkeltése és a tanulás élvezetesebbé tétele

A tananyag eredményes elsajátításához az első lépés a tanulók érdeklődésének felkeltése. Erre alkalmas lehet egy humoros videó, az óra további témájához kapcsolható viccek, anekdoták, rövid történetek. Szabó Veronika (2008) számos olyan viccet gyűjtött össze, ami a különböző nyelvtani témakörökhöz kapcsolódó motivációban jól alkalmazható. Nagy Ferenc (1968) kutatásai pedig a humoros feladatok megalkotásához nyújthatnak segítséget.

### b, Csökkenti a stresszt és a vizsgaszorongást

Számos kutatás (Bagdy–Pap 2011, Greengros 2012,) igazolta, hogy a humor kiváltotta nevetés jótékony hatással van az egészségre, vagyis egészségjavítóként is funkcionál. Ennek legnagyobb szerepe a számonkérések, dolgozatok előtt lehet (például egy-egy humoros állandósult szókapcsolat, a dolgozat szituációjára reflektáló mém feszültségoldó lehet).

### c, A tárgy iránti pozitív attitűd kialakítása

A magyarórákat tekintve a nyelvtan tárgyhoz való viszonyulás tekinthető negatívabbnak. Ám a humor alkalmas lehet a nyelvtanórákhoz kapcsolódó attitűd javítására is, így például a helyesírás tanításánál egy-egy facebookos üzenet, kortárs szerző műve szemléltető szöveggént (például Kukorelly Endre Kapitány című verse is alkalmas a helyesírás-gyakorlóóra feladataként) (Szabó 2010: 209–219).



d, A tananyag megértésének és felidézhetőségének segítése

A tananyag megértése során az ismeretanyag gondolati feldolgozása valósul meg. A vidámság oldott légkört teremt az osztályban, melyben a tanulnivalót sokkal könnyebb megérteni a tanulóknak, nyitottabbá teszi őket a befogadásra. A humor hozzájárulhat a tanórai lecke kreatív megértéséhez, a szellemes megjegyzések és feladatok egy új szemszögből világítják meg a tanulók számára a tanulnivalót. A kommunikációs zavarok típusai, forrásai például jól szemléltethetők bizonyos filmrészletekkel, mint például A király beszéde, a Bazi nagy francia lagzik, A hívás vagy a Pinokkió című művek részleteinek bemutatásával. A király beszéde című filmben kommunikációs zavarnak tekinthető a dadogás, ugyanis az egyén szempontjából keletkezik a kommunikációs zavar, a Bazi nagy francia lagzik előzeteséből kiderült, hogy a családban különböző kultúrák találkoznak, így lehetséges, hogy nem értik meg egymást, vagy félreértik a másikat, s ebből adódhat a kommunikációs zavar. A hívás című filmben megszakad a telefonkapcsolat a két fél között, tehát egy külső körülmény, a kommunikációs eszköz okozta a kommunikációs zavart, a Pinokkióban pedig a címszereplő folyton hazudik, és a hazugság is tekinthető kommunikációs zavarnak, ugyanis hamis információt közlünk a másikkal.

E filmrészletek alkalmazásának hatékonyságát saját tanári gyakorlatomban is kipróbáltam egy, a kommunikációs zavarokat tárgyaló 11. osztályos gimnáziumi nyelvtanóra keretében. Amellett, hogy a tanulók nevettek és jól érezték magukat ezen az órán, a humoros feladat segítette a tananyag megértését, valamint a tanultak előhívását is, vagyis az emlékezéshez is hozzájárult. Séra László részletesebben is foglalkozik a humor és az emlékezés kapcsolatával (Séra 2008: 266–70), és az általa elemzett kutatások igazolják, hogy a humoros példák jó hatással vannak a memóriára.

e, A problémamegoldási készség fejlesztése

Humorral számos probléma, vita, kudarc feloldható, ezzel párhuzamosan pedig a kognitív kommunikációs készség is fejleszthető. Nagyon jó gyakorlati példának tartom a problémás helyzetek elemzésére Varró Dani 6 jó játék kisgyerekeknek című versét, ugyanis a közösségi oldalakat ellepte az a felháborodás, hogy ezt a verset betették a tananyagba. Ha ezt a verset beviszi a pedagógus az órára, a vers humora mellett lehetőséget kínál arra is, hogy a társadalomban kialakult problémás helyzetet megbeszéljék közösen az órán, maguk a tanulók mondják el a véleményüket a kialakult felháborodással kapcsolatban. Így a vers megismertetésekor a jó hangulat biztosítása mellett olyan problémával szembesíti az oktató a diákjait, mely valóban fennáll az életben, és ők maguk is kifejezhetik az álláspontjukat, megoldást kereshetnek a felindultság csillapítására, ami előzőlötöte a világhálót.

#### f, A fegyelmezési problémák csökkentésében

A pedagógusok többsége viszonylag ritkán alkalmazza a humort, attól tartva, hogy lazítja az órai fegyelmet, pedig a humor fokozhatja az együttműködést, a tanulók bevonódását, csökkentve ezzel a fegyelmezetlenség lehetőségét. Kiváló megoldás, ha a pedagógus rögtön az órát egy humoros feladattal kezdi (pl. süket telefon gyakorlat), mely az adott óra témáját vezette be, és így fokozatosan, a könnyebb feladattól a nehezebb felé haladhat a tanulókkal, megelőzve a fegyelmezési problémákat.

#### g, A tanár hitelességének növelésében

Galicza (2005) szerint az oktató hitelessége a spontán megnyilvánulásokban mutatkozik meg, így főként a spontán, a tanár személyiségéből fakadó humor segít a hitelesség növelésében. A tanár hitelességét már a legelső találkozás alkalmával növelni lehet azzal, hogy a humoros bemutatkozással indítja a megismerkedést. Az Antalné Szabó Ágnes és Raácz Judit által készített Magyar nyelv és kommunikáció 8. évfolyamos munkafüzet egyik feladatában a humor forrása az, hogy a bemutatkozás során kizárólag alárendelő mondatokat mondhatnak a tanulók (Gyenge 2008).

#### h, A tanár-diák kapcsolat javításában

A humor a tanár-diák közti szakadék áthidalására is szolgálhat (Józsa-Nagy-Zsolnai 2001). Az együttnevetés erősíti a közösségbe tartozás érzését, így javíthatja a tanár és a diákjai közötti kapcsolatot. Az egyik ilyen lehetőség, ha a pedagógus alkalmazkodva a generációs jellemzőkhöz, példaanyagát a mai popkultúrából meríti, például Fluor Tomi Mizu című száma biztosan egyből felkelti a diákok érdeklődését, és mivel koruk hírességének zenéjét elemeztetjük velük, sokkal szívesebben fognak a munkához.

#### i, A támogatóbb tanulási környezet és az oldott légkör megteremtésében

A humor tanórai alkalmazásáról azt mondják, hogy először a kötelességek elvégzése, vagyis a tananyag átadása történjen, s csak utána következzen a humoros rész, azaz a feszítés után a lazítás. A humornak fontos szerepet tulajdonítanak az oldott légkör megteremtésében, a pozitív tanulási környezet kialakításában. A szövegtan tanítása során a pedagógus például könnyű helyzetben van, ugyanis külön műfajok épültek a humorra, mint például a paródia, szatíra, komédia, melyet kihasználhat a tanár, kreatív, egyéni, humoros műfajú szövegalkotási feladatot adhat a tanulóknak (Gedeon 2012).

## 7. Összegzés

A diákok érdeklődésének felkeltése egyre nehezebb a pedagógusok számára, így mindenképp újítást kell alkalmazniuk ahhoz, hogy a tanulókat motiválni tudják. Erre kiváló eszköz lehet a humor. A tanulmányban azt tártam fel, hogy

a humor a tanórán számos helyzetben a pedagógus segítségére lehet, a használatával megkönnyítheti a tanítási és tanulási folyamatot, különös tekintettel a motiválás során alkalmazható sikeresen. A saját kutatási eredményeim pedig igazolják azt, hogy a tanárok véleménye is az, hogy az órai humor igenis alkalmazható, segíti az oktatói munkát, és a diákok tanulási kedvét is serkenti.

## Irodalom

- Dálnokiné Pécsi Klára 2001. Az iskola belső világa – Kommunikáció. *Új Pedagógiai Szemle* 51: 171–179. [folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-iskola-belso-vilaga-kommunikacio](http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-iskola-belso-vilaga-kommunikacio).
- Bagdy Emőke – Pap János 2011. *Ma még nem nevettem*. Kulcslyuk Kiadó. Budapest.
- Ceglédi István 2011. *A matematika tanításának pedagógiai-pszichológiai vonatkozásai*. Eszterházy Károly Főiskola. Eger. [www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0038\\_matematika\\_Cegledi1/ch01s32.html](http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0038_matematika_Cegledi1/ch01s32.html)
- Fülöp Lajos 2013. A nyelvi humorról. *Erdélyi Toll* 4: 60–68. [epa.oszk.hu/02200/02203/00018/pdf/EPA02203\\_erdelyi\\_toll\\_2013\\_4\\_060-068.pdf](http://epa.oszk.hu/02200/02203/00018/pdf/EPA02203_erdelyi_toll_2013_4_060-068.pdf)
- Galicza János 2005. *Gondolkodom a nevelésről*. Kodolányi János Főiskola. Székesfehérvár.
- Gedeon Márta 2009. Gondolatok a humor szerepéről a nyelvtanításban. *Orszavak* 3: 1–8. [www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/GedeonMarta.pdf](http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/GedeonMarta.pdf)
- Guilloteaux, Marie-Jose – Dörnyei, Zoltán 2008. Motivating language learners: A classroom-oriented investigation of the effects of motivational strategies on student motivation. *TESOL Quarterly* 42: 55–77.
- Greengos, Gil 2012. Can Humor and Laughter Boost Your Health? Ford. Szabó-Velvárt László [www.tenyek-tevhitek.hu/humor-nevetes-es-egeszseg.htm](http://www.tenyek-tevhitek.hu/humor-nevetes-es-egeszseg.htm)
- Gyenge Hajnalka 2008. 7. és 8. osztályos anyanyelvi nyelvtankönyvek elemzése a (verbális) humor szempontjából In: Medve Anna – Szépe György (szerk.): *Anyanyelvi nevelési tanulmányok III. Iskolakultúra*. Budapest. 42–54.
- Józsa Krisztián – Nagy Lászlóné – Zsolnai Anikó 2001. Lépések egy gyakorlatorientált tanárképzés irányába. *Új Pedagógiai Szemle* 51: 25–36.
- Knausz Imre 2003. *A tanítás mestersége*. Budapest–Miskolc. [mek.oszk.hu/01800/01817/01817.htm](http://mek.oszk.hu/01800/01817/01817.htm)
- Kósáné Ormai Vera 1998. *A mi iskolánk. Nevelépszichológiai módszerek az iskola belső értékelésében*. Iskolafejlesztési Alapítvány. AduPrint Kiadó. Budapest.
- Nagy Ferenc 1968. A nyelvi humor főbb típusai. *Magyar Nyelvőr* 92: 10–22.

- Palágyi László 2016. A verbális humor kognitív nyelvészeti megközelítése. *Magyar Nyelvőr* 140: 332–346.
- Pap János 2006. Humor az iskolában. *Új Pedagógiai Szemle* 56: 25–34. epa.oszk.hu/00000/00035/00103/2006-05-ta-Pap-Puer.html
- Riszovannij Mihály 2008. Irányzatok és kihívások a nyelvészeti humorkutatásban. In: Daczi Margit – T. Litovkina Anna – Barta Péter (szerk.): *Ezerarcú humor*. Tinta Könyvkiadó. Budapest. 213–219.
- Schirm Anita 2013. A humor szerepe a nyelvészet oktatásában. In: Vargha Katalin – T. Litovkina Anna – Barta Zsuzsanna (szerk.): *Sokszínű humor*. Tinta Könyvkiadó. Budapest. 50–60.
- Séra László 2008. Humor a tanulásban In: Daczi Margit – T. Litovkina Anna – Barta Péter (szerk.): *Ezerarcú humor*. Tinta Könyvkiadó. Budapest. 264–273.
- Szabó Veronika 2008. A humor szerepe az anyanyelvi nevelésben In: T. Litovkina Anna – Barta Péter – Hidasi Judit (szerk.): *A humor dimenziói*. Tinta Könyvkiadó. Budapest. 209–219.
- H. Tomesz Tímea 2018. A kommunikációs kompetencia fejlesztése kisiskolás korban. In: H. Varga Gyula (szerk.): *Kommunikációs tudatosság – Médiatudatosság*. Hungarovox Kiadó. Budapest. 31–48.
- H. Tomesz Tímea 2015. Médiaszövegek – kommunikációs tudatosság. In: Andok Mónika (szerk.): *A kommunikációs készségfejlesztés eszköztára*. Hungarovox Kiadó. Budapest. 52–61.